

Комунальний заклад «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Можливості закладу позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого профілю щодо сприяння розвитку туризму у мікрорегіоні

У статті узагальнено досвід дослідження вихованцями Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради» під керівництвом педагогів рекреаційного потенціалу мікрорегіонів (районів, територіальних громад), співпраці у цьому з органами влади та зацікавленими організаціями. Автор робить висновок, що такі дослідження спроможні реально сприяти розвитку туризму.

***Ключові слова:** рекреаційний потенціал, учнівська молодь, туристсько-краєзнавчий напрям позашкільної освіти.*

Kopylets E. Possibilities of out-of-school education institution of tourist and local lore profile to assist to development of tourism in the micro-region. *The article summarizes the experience of Municipal institution «Poltava Regional Center of National-Patriotic Education, Tourism and Local Lore of Youth Student of Poltava Regional Council» under the guidance of teachers of recreational potential of micro-regions (districts, territorial communities), cooperation with authorities and interested organizations. An author draws conclusion, that such researches are able really to assist to development of tourism.*

***Keywords:** recreational potential, youth student, tourist and local lore direction of out-of-school education.*

Постановка проблеми. До усталених напрямів краєзнавчо-дослідницької роботи у Комунальному закладі «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради» належить вивчення рекреаційного потенціалу Полтавщини. Не піддаючи детальному аналізу сутнісно-змістові нюанси між термінами «рекреаційний потенціал», «туристсько-рекреаційний потенціал» та їхніми аналогами, відзначимо, що, на нашу думку, головним є те, що у відповідних дефініціях потенціалу зазвичай ідеться про сукупність природної, історико-культурної та соціально-економічної складових. Водночас адміністративно-територіальна реформа підштовхнула як керівництво громад, так і підприємців до усвідомлення, що розвиток туризму в громаді спроможний стати вагомим чинником її добробуту. Таким чином, перспективним напрямом

дослідження є з'ясування можливостей закладу позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого профілю у сприянні розвитку туризму в мікрорегіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність означеної проблеми виразно ілюструється зростанням кількості досліджень, спрямованих на вивчення перспектив розвитку туризму у мікрорегіонах, насамперед, у територіальних громадах. Зокрема, лише на III Міжнародній науково-практичній конференції «Індустрія туризму та гостинності: досвід, проблеми, перспективи» (Суми, 14-15 квітня 2021 р.) було представлено 4 таких дослідження [4]. Окрім наукових заходів міжнародного масштабу, проблему піднімають і на регіональному рівні; прикладом може служити науковий семінар «Глобалізаційні процеси: сучасні виклики для територіальних громад» (Умань, 18-19 листопада 2021 р.). З іншого боку, раніше ми привертали увагу до педагогічної доцільності комплексного дослідження учнівською молоддю рекреаційного потенціалу мікрорегіону [10].

Мета дослідження – узагальнення досвіду участі фахівців та вихованців Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради» (далі – Центр) у заходах, спроможних позитивно вплинути на розвиток туризму у мікрорегіоні.

Виклад основного матеріалу. Розроблення означеної проблематики було розпочате нами 8 років тому. Група вихованців гуртків географічного та екологічного краєзнавства Центру у 2014, 2015 та 2017 рр. брала участь у комплексних краєзнавчих експедиціях до м. Кобеляк та Кобеляцького району Полтавської області. Спершу характеристика рекреаційного потенціалу району не була експедиційним завданням. Воно логічно виплило з послідовного вивчення як відповідних ресурсів, так і практики їхнього використання.

Готуючись до експедицій, гуртківці опрацювали краєзнавчу літературу, у тому числі туристські буклети та путівники, інформацію туристського змісту на сайтах районної державної адміністрації та районної ради. Участь в експедиціях дала їм змогу оцінити сприятливість природних умов та транспортного сполучення для організації в районі оздоровлення та відпочинку.

Ознайомлення учасників експедицій із експозиціями місцевих музеїв, надто ж візити до Кобеляцького районного музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика, дало їм змогу пересвідчитися, що експозиції оновлюються відповідно до стрімкого переосмислення історичного минулого, але на заваді цьому стоїть брак фінансування; путівники по двох із трьох музеїв потребують докорінної переробки. Це підготувало гуртківців до розгляду музеїв як історико-культурних рекреаційних ресурсів. Негативний досвід поїздки до літературно-меморіального музею Олеса Гончара в с. Сухому (єдиний рейс на добу маломісткого автобуса «Кобеляки – Кременчук») також згодом став у пригоді для характеристики рекреаційного потенціалу району.

Дослідження юними краєзнавцями різних аспектів розвитку млинарства у Кобеляках торкнулося і Свята млина, яке відзначається тут щороку з 2011 р. I

якщо спершу учасники експедицій намагалися охарактеризувати це унікальне дійство [11], то згодом уже цілеспрямовано розмірковували над чинниками, які шкодять його привабливості для широких мас туристів: спрямованість на аудиторію поважного віку та спілкування знайомих між собою, обмаль розваг – особливо активних, відсутність налагодженої торгівлі продовольчими товарами та сувенірами, погано організована реклама [13].

Готуючись до чергової експедиції, гуртківці проаналізували туристські маршрути на сайті Кобеляцької районної державної адміністрації та сформулювали низку зауважень до логіки планування деяких із цих маршрутів і до повноти їхніх описів: не всі маршрути належним чином розподіляють час на ознайомлення з об'єктами – час на дорогу до об'єкта і назад може перевищувати тривалість екскурсії; є приклади, коли маршрут включає у себе геть різномірні об'єкти та водночас охоплює не всі об'єкти основної тематики тощо [12].

Дослідження умов для розвитку екологічного туризму в регіональному ландшафтному парку «Нижньоворсклянський» (експедиція 2017 р.) додало повноти уявленням вихованців про рекреаційні ресурси Кобеляччини та ознайомило їх із управлінським механізмом розвитку туризму. Голова Кобеляцької районної ради з начальником відділу нормативно-правового, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності ради та управління майном розповіли учасникам експедиції про проєкт «Створення еколого-натуралістичного парку як експериментально-дослідницького центру з метою розробки інноваційної моделі екологічної освіти та забезпечення умов реалізації екологічного туризму в Кобеляцькому районі», який переміг на обласному конкурсі проєктів розвитку територіальних громад, та про механізм його затвердження і реалізації.

Презентації результатів експедицій (2 фотовиставки, 4 тематичні книжково-ілюстративні виставки з матеріалами регіональних та всеукраїнських конференцій учнівської молоді, де було використано зібраний матеріал) у Кобеляцькому районному музеї літератури та мистецтва імені Олексія Кулика, Полтавській обласній універсальній науковій бібліотеці імені І. П. Котляревського також можна інтерпретувати в контексті нашої проблеми, оскільки вони популяризували рекреаційні ресурси Кобеляччини. Крім цього, за підсумками експедицій їхні учасники за допомогою керівників груп сформулювали низку рекомендацій щодо оптимізації використання рекреаційного потенціалу району, які були передані до Кобеляцької районної ради.

Із 2019 р. розпочалися комплексні краєзнавчі експедиції вихованців гуртків географічного, геоекологічного та екологічного краєзнавства до Диканського району – території, яку щороку відвідують десятки тисяч туристів. Одним із експедиційних завдань було дослідження стану та перспектив розвитку туризму в краї. Гуртківці порівнювали інформацію з офіційних документів, туристичних путівників із тим, що дізнавалися під час експедицій. Завдяки цьому було виявлено низку суперечностей у розвитку туризму. Наприклад, з'ясували, що упродовж 2018 р. історико-краєзнавчий музей імені

Д. М. Гармаша та організаційно-масові заходи, організовані працівниками музею, відвідало 9 511 осіб, за січень-вересень 2019 р. – 4 757 осіб. Але на території музею була відсутня вбиральня (!). У Програмі економічного і соціального розвитку Диканського району на 2020 рік цю проблему пропонували розв'язати шляхом капітального ремонту вбиральні, розташованої за 50 м від музею, але справа з місця так і не зрушилася.

Відвідавши регіональний ландшафтний парк «Диканський», учасники експедиції дізналися, що його фінансування упродовж кількох років було незадовільним. У березні 2017 р. районна рада ухвалила рішення взагалі припинити фінансування дирекції ландшафтного парку, оскільки бюджетний кодекс екологічних відрахувань на районний рівень не надає. Зрештою до числа засновників парку увійшла Полтавська обласна рада. Та повноцінне фінансування парку відновлюється лише у другому півріччі 2019 р.

Як засвідчило безпосереднє ознайомлення з туристичною Диканщиною, в районі не було створено комунального закладу з організації і управління туристичною мережею, у селищі бракувало належної інфраструктури та дорожніх показників до об'єктів культурної спадщини.

Узагальнені матеріали щодо стану розвитку туризму на Диканщині та перспектив його розвитку були презентовані на конференціях учнівської молоді різного рівня та опубліковані [7; 8]. Конструктивним внеском юних краєзнавців у розвиток туризму стала апробація маршруту екологічної стежки «Заповідна Диканщина» (її облаштування вони відстежували під час неодноразових відвідин РЛП «Диканський») та пропозиції щодо використання як туристських локацій низки історико-культурних пам'яток краю [5; 6].

У 2020 р. фахівці та вихованці Центру були запрошені на тестування нового пішохідного туристсько-краєзнавчого маршруту Мачухівською громадою Полтавського району. Директор Мачухівського краєзнавчого музею, кандидат історичних наук А. В. Гейко ознайомив учасників мандрівки з віхами історії 400-літнього села Мачухи, археологічними, історичними, природничими пам'ятками його околиць. Поза увагою краєзнавців не залишилися ні один із найбільших на Полтавщині Тарановоярський курганний могильник скіфського часу, ні пам'ятник родині П'ятаків – моторошне нагадування про Голодомор 1932–1933 рр. Окремі локації на маршруті особисто презентував голова Мачухівської громади В. В. Білокінь. На завершення мандрівки учасники та організатори за столом із частунком обговорили досягнення та перспективи розвитку туризму в громаді. «Першопрохідці» нового маршруту отримали відзнаки та подарунки від господарів.

У 2021 р. за ініціативою директора підпорядкованої Новоселівській сільській раді Комунальної установи «Агенція місцевого розвитку територіальних громад Полтавського району» Ю. А. Попової вихованці Центру під нашим керівництвом розпочали досліджувати стан та перспективи розвитку туризму у Новоселівській громаді Полтавського району. Зокрема, ними було проаналізовано Комплексну програму розвитку культури, молодіжної політики, спорту, туризму, збереження та охорони культурної спадщини Новоселівської

сільської ради на 2021–2025 роки та проєкт Плану інтерпретації культурної спадщини Новоселівської територіальної громади на період до 2027 року (автора було залучено до розробки проєкту Плану).

Юні краєзнавці акцентували на необхідності виокремити з-поміж усіх напрямів розвитку туризму в громаді, окреслених документами сільської ради, ті, які є найперспективнішими, вказали на деякі можливі ризики, пов'язані з розвитком туризму. Проміжні результати досліджень було презентовано на обласній краєзнавчій конференції учнівської молоді «Полтавщина – земля моя свята» (Полтава, листопад 2021 р.) [1], Всеукраїнській історико-краєзнавчій конференції учнівської молоді «Державотворчі процеси в Україні: через віки у XXI століття» (Черкаси, квітень 2022 р.) [2], XXV науковій конференції здобувачів вищої освіти факультету історії та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (Полтава, квітень 2022 р.) [3].

Висновки. Як ми зазначали раніше, інтегровані краєзнавчі дослідження, до яких належить і дослідження рекреаційного потенціалу регіону, є сприятливими для цілісного осягнення вихованцями дійсності. Вони позитивно впливають на формування ключових компетентностей учнівської молоді, оскільки до їхніх основних ознак належать, зокрема, надпредметність та міждисциплінарність. Саме мікрорегіон є оптимальним за розмірами для комплексного дослідження учнівською молоддю рекреаційного потенціалу. Юні краєзнавці спроможні оцінити багатство та привабливість природних та історико-культурних об'єктів мікрорегіону, зручність транспортного сполучення та побутових умов безпосередньо, не лише через призму інформаційних джерел [10].

Водночас наведені вище факти переконливо свідчать, що такі дослідження спроможні реально прислужитися розвитку туризму. Практики наголошують, що співпраця із закладами освіти важлива на різних етапах розвитку туризму в громаді – від створення ініціативної групи до розробки плану дій на конкретний період [9]. Якщо ж це ще й потужний заклад освіти туристсько-краєзнавчого профілю, значущість співпраці не потребує додаткової аргументації.

Список використаних джерел:

1. Богомаз Е., Щолокова В. Перспективи розвитку туризму в Новоселівській територіальній громаді. *Полтавщина – земля моя свята*. Збірник кращих матеріалів XII обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді. Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2021. С. 67–69.
2. Богомаз Е., Щолокова В. Розвиток туризму в Новоселівській територіальній громаді Полтавського району Полтавської області: здобутки і перспективи. *Збірник тез VII Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції учнівської молоді «Державотворчі процеси в Україні: через віки у XXI століття»*. Черкаси, 2022. С. 337–339.
3. Богомаз Е., Щолокова В. Стан та перспективні напрями розвитку туризму у

- Новоселівській територіальній громаді Полтавського району Полтавської області. *Збірник матеріалів XXV наукової конференції здобувачів вищої освіти факультету історії та географії, квітень 2022 р.* Полтава: ІВЦ ПНПУ, 2022. С. 207–210.
4. *Індустрія туризму та гостинності: досвід, проблеми, перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 14–15 квітня 2021 р.)*. ФОП Цьома С. П., 2021. 188 с.
 5. Карнаух В. Історико-культурні пам'ятки та туризм на Диканщині. *Збірник тез пошуково-дослідницьких робіт V Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції учнівської молоді «Державотворчі процеси в Україні: через віки у XXI століття»*. Черкаси: Вид. Чабаненко Ю. А., 2020. С. 453–454.
 6. Карнаух В. Нереалізований потенціал історико-культурних пам'яток та перспективи розвитку туризму на Диканщині. *XV Всеукраїнська філософська історико-краєзнавча конференція учнівської молоді «Пізнай себе, свій рід, свій нарід»* : тези наук.-досл. робіт. Харків, 2021. С. 144.
 7. Карнаух В. Розвиток туризму на Диканщині. *XIV Всеукраїнська філософська історико-краєзнавча конференція учнівської молоді «Пізнай себе, свій рід, свій нарід»* : тези наук.-досл. робіт. Харків, 2020. С. 144–146.
 8. Карнаух В., Лобко Б. Стан розвитку туризму на Диканщині. *Полтавщина – земля моя свята*. Збірник кращих матеріалів XI обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді. Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2021. С. 203–206.
 9. Коваль О. П'ять кроків для розвитку туризму в громаді. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/08/1/650132>
 10. Копилець Є. В. Рекреаційний потенціал як об'єкт краєзнавчого дослідження учнівської молоді. *Актуальні проблеми дослідження довкілля*. Збірник наукових праць (за матеріалами VII Міжнародної наукової конференції, присвяченої 80-річчю з дня заснування Ботанічного саду Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, 12–14 жовтня 2017 р., м. Суми). Суми: ФОП Цьома С. П., 2017. С. 274–276.
 11. Русин О., Носенко В. День млина – унікальне свято на Полтавщині. *IX Всеукраїнська філософська історико-краєзнавча конференція учнівської молоді «Пізнай себе, свій рід, свій нарід»* : тези наук.-досл. робіт. Харків, 2015. С. 267–269.
 12. Сафаров О., Фисуненко К. Проблема оптимізації використання рекреаційного потенціалу Кобеляччини. *X Всеукраїнська філософська історико-краєзнавча конференція учнівської молоді «Пізнай себе, свій рід, свій нарід»* : тези наук.-досл. робіт. Харків, 2016. С. 404–405.
 13. Сафаров О., Фисуненко К. Рекреаційний потенціал Свята млина у Кобеляках Полтавської області. *XI Всеукраїнська філософська історико-краєзнавча конференція учнівської молоді «Пізнай себе, свій рід, свій нарід»* : тези наук.-досл. робіт. Харків, 2017. С. 315–316.